

ODNOS ANKETIRANIH DO ZAVAROVALSTVA IN ZAVAROVANOSTI V SLOVENIJI

Povzetek. Zavarovalstvo kot skupek gospodarskih subjektov, ki se ukvarja z zavarovalništvom kot gospodarsko dejavnostjo, postaja čedalje pomembnejši mehanizem zagotavljanja nekaterih razsežnosti individualne varnosti v sodobni družbi. Slovenska družba pri tem ni izjema. Izjemna je le časovna dimenzija in spremenjene družbene okoliščine, zaradi katerih bo (zagotovljen je postopni prehod) dobršen del skrbi za socialno, ekonomsko in gospodarsko varnost v širšem pomenu besede prešel z države na posameznika. Pozitivna zakonodaja na področju pokojninskega in invalidskega ter zdravstvenega zavarovanja je povzročila in spodbudila drugačno zaznavanje fenomena individualne varnosti tudi v slovenski družbi. Postopen in delni umik države s tega področja, ki pomeni hkrati prostovoljno izgubo monopolnega položaja, omogoča nove poslovne priložnosti komercialnim in drugim zavarovalnicam, ki poslujejo po tržnih načelih. Opravljena raziskava nedvomno priča o dejstvu, kljub relativno kratkemu času od uvedbe omenjenih reform, da so anketiranci pripravljeni odvajati več lastnih sredstev v prihodnje za zdravje in lastno varnost ter varnost premoženja kot doslej.

Ključni pojmi: varnost, individualna varnost, zavarovanost, zavarovalstvo, zavarovalništvo.

Uvod

Zavarovalstvo je pomembna gospodarska dejavnost slehernega nacionalnega in mednarodnega gospodarstva na terciarni ravni. V t. i. novih demokratičnih državah, med katere nedvomno sodi tudi Slovenija, zaznavamo povečano rast zavarovanosti in s tem sorazmerno večje število zavarovalnic, hkrati pa tudi krepitev zavarovalniškega sektorja.

Zavarovalstvo ima na Slovenskem dolgo in bogato zgodovino. Od skromnih zgodovinskih začetkov v 15. stoletju¹ je zavarovalstvo na Slovenskem doseglo solid-

* Dr. Boris Žnidarič, pomočnik direktorja v Zavarovalnici Triglav, d.d., Območna enota Ljubljana, se znanstveno ukvarja z vprašanji varnosti v zavarovalništvu.

¹ Na tleh, kjer so živeli Slovenci, je kmalu dozorelo spoznanje, da se je koristno združevati za primer nesreče ali bolje za odpravljanje posledic nesreč. Prva tovrstna socialna ustanova je bila Bratovščina sv. Hieronima, ki je bila ustanovljena v Vidmu leta 1452 in je delovala več kot 300 let. Sicer pa zasledimo zapise o vzajemni pomoči v primeru bolezni, za primer vdovstva ali osirotelosti v cehovskih pravilih iz 14. stoletja (cehovske skrinjice), kar je štetj za začetek zavarovalstva na tleh, kjer so v preteklosti živeli Slovenci.

no stopnjo razvitosti, saj se po znanih podatkih uvršča v spodnji srednji razred evropskega povprečja, med zadnjimi pristopnicami Evropske unije² pa sodi Slovenija med zavarovalniško najbolj razvite države.

Številne izvedene reforme, ki so sledile spremembi političnega sistema po prvih demokratičnih volitvah v letu 1990, osamosvojitvi v letu 1991, in ki so nastale v procesu približevanja Evropski Uniji, so vspodbudile tudi reforme na področjih socialne varnosti, organiziranosti slovenskega zavarovalstva in zavarovalništva ter spremembne v zaznavah ljudi glede odnosa do zavarovalstva in zavarovanosti ter do skrbi za lastno varnost v širšem pomenu besede.³

Najnovejše raziskovanje zavarovalništva kot gospodarske dejavnosti in tudi odnosa ljudi do zavarovanosti v Sloveniji izpostavlja predvsem dvojje, in sicer:

1. zavarovalstvo se razvija v perspektivno gospodarsko dejavnost in
2. povečuje se zavedanje prebivalstva o smiselnosti osebnega in premoženjskega zavarovanja.

V prispevku je obravnava zavarovalstva in zavarovanosti v Sloveniji osredotočena na analizo ključnih dejavnikov, ki vplivajo na zavedanje (zaznavo) anketiranih o zavarovalstvu kot zvrsti gospodarske dejavnosti in zavarovanosti kot osebnem interesu ljudi.

Rezultati javnomnenjske raziskave,⁴ statistični podatki Slovenskega zavarovalnega združenja in rezultati iz opravljenih usmerjenih intervjujev s priznanimi teoretiki in praktiki s področja zavarovalništva,⁵ navajajo na ugotovitev, da je zavarovalstvo z vidika možnosti razvoja (zaznanih potreb ljudi) perspektivna gospodarska dejavnost tudi v Sloveniji.

V tem okviru nas zanimajo tudi družbeni dejavniki, ki vplivajo na zaznave ljudi oziroma neposredno vspodbujajo zavestne odločitve posameznikov in družbenih skupin, da zavarujejo sebe in svoje premoženje.

Družbene spremembe v Sloveniji ob koncu devetdesetih in njihov učinek na razvoj zavarovalstva

Z razpadom jugoslovanske federativne države in enotnega gospodarskega prostora se je radikalno zmanjšalo število gospodarskih in trgovinskih odnosov z območja nekdanje skupne države, kar je povzročilo propad številnih gospodarskih subjektov v Sloveniji in s tem povišane stopnje nezaposlenosti.⁶ Slovensko gospodarstvo se je postopoma prilagodilo novim razmeram in povečalo trgovino

² S 1. 5. 2004 so postale nove članice Evropske unije naslednje države: Republika Ciper, Malta, Češka republika, Republika Slovaška, Republika Madžarska, Republika Slovenija, Republika Poljska, Republika Litva, Republika Latvija, Republika Estonija.

³ Poleg pojavnih oblik socialne varnosti so mišljene predvsem tiste dimenzije in razsežnosti osebne in skupne varnosti, ki človeku zagotavljajo pogoje za nemoteno življenje, delo in nadaljnji razvoj.

⁴ Slovensko javno mnenje 2001/2; raziskavo je opravil Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani.

⁵ Intervjuji so bili opravljeni v letu 2002, v okviru doktorskega dela avtorja.

⁶ V letu 1992 je bilo v Sloveniji 118.224 nezaposlenih. V letu 1997 se je število povzpelo na rekordnih 128.572, da bi bilo v letu 2003 še nezaposlenih 95.993. Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje; http://www.stat.si/letopis/2004/12_04/12-12-04.htm?

ter poslovno sodelovanje z državami članicami Evropske unije. Novo nastalim razmeram so se prilagodile tudi slovenske zavarovalnice.⁷ Konkretno je to pomenilo temeljito preoblikovanje zavarovalnega sektorja, in sicer iz tipa vzajemnih zavarovalnic v tip zavarovalniških delniških družb, vzajemnih zavarovalnih družb in zavarovalnih skladov. S kasneje sprejetim Zakonom o zavarovalnicah,⁸ ki je že upošteval nekatere evropske direktive, so bili postavljeni temelji sodobnega zavarovalstva na Slovenskem. Z Zakonom o zavarovalništvu⁹ in z Zakonom o gospodarskih družbah¹⁰ je ta gospodarski sektor v celoti usklajen z evropskimi direktivami in harmoniziran z zakonodajo držav članic Evropske unije.

Spremenjene družbene razmere, predvsem na eni strani povečano število nezaposlenih in na drugi strani porast individualnega standarda določenim kategorijam (obrniki, podjetniki, posredniki, svobodni umetniki, intelektualci, določene kategorije državnih uslužbencev), so narekovale spremembo davčne, socialne in pokojninske zakonodaje. Relativno visok odstotek BDP za socialne transferje je zahteval povečano stopnjo obdavčenja bogatejšega sloja prebivalstva, hkrati pa je na pokojninskem področju zaostril pogoje upokojevanja, podaljšal delovno in starostno dobo upokojevanja, zajel daljše obdobje za izračunavanje pokojninske osnove ter znižal izhodiščni odstotek od 85 % na 72 % odmere od pokojninska osnove za izplačilo individualne pokojnine.¹¹

Napovedana zdravstvena reforma, ki bi prevetrila obstoječi zdravstveni sistem v Sloveniji in ga približala standardom razvitih držav članic Evropske unije, objavljena v Beli zdravstveni knjigi,¹² je naletela v strokovnih krogih in v javnosti na odpor,

⁷ V Zakonu o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb, objavljenem v Uradnem listu SFRJ, št. 17/90 in 82/90, so bili podani pravni temelji za preoblikovanje zavarovalnic, in sicer kot gospodarskih subjektov za opravljanje zavarovanja, s ciljem doseči dobiček. Po tem zakonu so lahko bili ustanovitelji zavarovalnic pravne in fizične osebe in ne le država ali občine kot v preteklosti.

⁸ Zakon o zavarovalnicah, Uradni list RS, št. 64/94 in 35/95.

⁹ Zakon o zavarovalništvu, Uradni list RS, št. 13/2000, z več spremembami in dopolnitvami – zadnja v Uradni list RS, št. 102/2004.

¹⁰ Zakon o gospodarskih družbah, Uradni list RS, št. 30/1993, z več spremembami in dopolnitvami – zadnja v Uradni list RS, št. 57/2004.

¹¹ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 106/1999, z več spremembami in dopolnitvami – zadnja v Uradni list RS, št. 63/2004.

¹² Gradivo z naslovom Zdravstvena reforma, ki ga je na več kot 340 straneh pripravila skupina domačih in tujih strokovnjakov različnih znanstvenih disciplin in strok, je bilo izdano v letu 2003, obravnavano pa na javnih tribunah in v strokovnih ter političnih krogih v letu 2003 in 2004. Razlogov za izvedbo zdravstvene reforme je več. Spremenjena demografska podoba slovenske družbe, kjer delež prebivalstva starega do 19 let pada in narašča struktura prebivalstva nad 60 let, pomeni približno petkrat večje stroške zdravljenja, zlasti kroničnih bolezni. Sofisticirana medicinska oprema in hiter tehnološki razvoj novih sredstev in opreme, stroški vzdrževanja in posodabljanja, nova zdravila in spremenjena doktrina zdravljenja, zahtevajo znatno večja sredstva, kot je to bilo v preteklosti. Kot izhod v silo so bile uvedene dodatne prostovoljne oblike zdravstvenih zavarovanj, s čimer je prišlo do diferenciacije in polarizacije na tiste, ki takšna plačila zmorejo in ki bodo v prihodnje deležni uslug sodobne medicine, in na tiste, ki takšnih doplačil ne bodo zmogli in ne bodo deležni uslug sodobnega zdravstva. Zdravstvena reforma, s katero sta si takratna vlada in strokovna javnost zastavili drzne cilje, temelječe na vrednotah (načelih) pravičnosti, dostopnosti, kakovosti in učinkovitosti, naj bi temeljito preuredila sistem financiranja, okrepila sistem javnega zdravstva, uredila javnost financiranja in poslovanja, odpravila nerazumljivo dolge čakalne vrste in podobno. Kljub številnim argumentiranim in polemičnim razpravam v strokovni in splošni javnosti, vlada in resorjni ministri nista dobila ustrezne podpore za njeno uveljavitev.

zato ni bila sprejeta. Seveda je potrebno upoštevati tudi dimenzijo časa, saj je protagonistom reforme zmanjkalo časa za njeno pripravo in izvedbo, kajti jeseni 2004 so bile izvedene parlamentarne volitve, na katerih je zmagala politična opcija, ki je reformi nasprotovala.

Korenite družbene spremembe v slovenski družbi, temelječe na spremembi političnega in gospodarskega sistema ter nenazadnje zaradi vključitve Slovenije v Evropsko unijo in NATO, so imele nedvomno določen učinek na zaznavo in razumevanje posameznikov in družbenih skupin do zavarovanosti in zavarovalnic, kot tistih gospodarskih subjektov, ki jim lahko zagotavljajo določene razsežnosti varnosti, kot npr. socialne, ekonomske in gospodarske. Prav tako pa so imele omenjene družbene spremembe določen vpliv tudi na zaznavo ljudi o potrebi po zavarovanosti sebe in svojega premoženja.

Odnos anketiranih do zavarovanosti

Pojem varnosti ne moremo razumeti le kot odsotnost nevarnosti, temveč obenem kot vzgib za razvoj ter zavestna dejanja, da bi se stanje varnosti (kot pozitivno dejanje) zmeraj znova vzpostavilo.

Varnost je torej imanentna prvina življenja posameznikov in družbene skupnosti od davne preteklosti do danes. Zavestno prizadevanje za vzpostavitev stanja varnosti pa je civilizacijska in kulturna kategorija, ki zajema vse vidike sodobne varnosti, tj. gospodarsko, socialno, kulturno, politično, pravno, ekološko, obrambno ipd. (Grizold, 1992: 63).

Zavarovalstvo v sodobni družbi z izvajanjem zavarovalniške dejavnosti zagotavlja nekatere pomembne vidike varnosti posameznika, in sicer socialno, ekonomsko in gospodarsko. Seznanjanje ljudi o vlogi in poslanstvu zavarovalnic ima pomemben učinek tudi na zaznave in stališča ljudi o potrebi zagotavljanja prej omenjenih vidikov njihove varnosti.

Zakon o zavarovalništvu (v nadaljevanju ZZavar, Uradni list RS, št. 13/2000; št. 50/2004) v svojem 2. čl. opredeljuje zavarovanja, ki jih glede na nevarnosti, ki jih krije, razvršča v naslednje zavarovalne vrste:

- nezgodno zavarovanje,
- zdravstveno zavarovanje,
- zavarovanje kopenskih motornih vozil,
- zavarovanje tirnih vozil,
- letalsko zavarovanje,
- zavarovanje plovil,
- zavarovanje prevoza blaga,
- zavarovanje požara,
- drugo škodno zavarovanje,
- zavarovanje odgovornosti pri uporabi motornih vozil,
- zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov,
- zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil,
- splošno zavarovanje odgovornosti,
- kreditno zavarovanje,

- kavcijsko zavarovanje,
- zavarovanje različnih finančnih izgub,
- zavarovanje stroškov postopka,
- zavarovanje pomoči,
- življenjsko zavarovanje,
- zavarovanje za primer poroke oziroma rojstva,
- tontine,
- zavarovanje s kapitalizacijo izplačil.

Zgoraj našete vrste zavarovanja se združujejo v osem zavarovalnih podskupin, in sicer:

1. nezgodna in zdravstvena zavarovanja,
2. zavarovanja motornih vozil,
3. pomorska in transportna zavarovanja,
4. zavarovanja zrakoplovov,
5. požarna in druga škodna zavarovanja,
6. zavarovanja odgovornosti,
7. kreditna in kavcijska zavarovanja,
8. škodna in nezgodna zavarovanja.

Na splošno pa zavarovalnice ločijo dve temeljni zavarovalni skupini, in sicer:

1. premoženjska (non life) in
2. življenjska (life) zavarovanja.

Iz pregleda zavarovalnih vrst, podskupin in skupin lahko ugotovimo, da obstaja na trgu široka ponudba zavarovalniških produktov, ki na ustrezen način zagotavljajo materialne kot tudi nematerialne vidike (psihološki, socialni, sociološki idr.) varnosti posamezniku in družbenim skupinam.

Tudi drugi dejavniki, kot so npr. obstoječe okoliščine v konkretni družbi / državi, stopnja kulturno-civilizacijskega in gospodarskega razvoja, značilnosti sistemov pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja, tradicija in razvitost zavarovalniškega trga, odprtost / zaprtost oziroma vključenost družbe v širše mednarodne povezave ipd., vplivajo na odnos posameznikov do zavarovalništva in zavarovalstva.

Inštitut za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij pri Fakulteti za družbene vede izvaja raziskovanje stališč posameznikov tudi o tovrstni problematiki. Za pričujočo razpravo so pomembni zlasti tisti rezultati zadnje tovrstne raziskave, ki kažejo na povečano potrebo in izkazan interes posameznika po dodatni zavarovanosti za primere bolezni oziroma upokojitve.

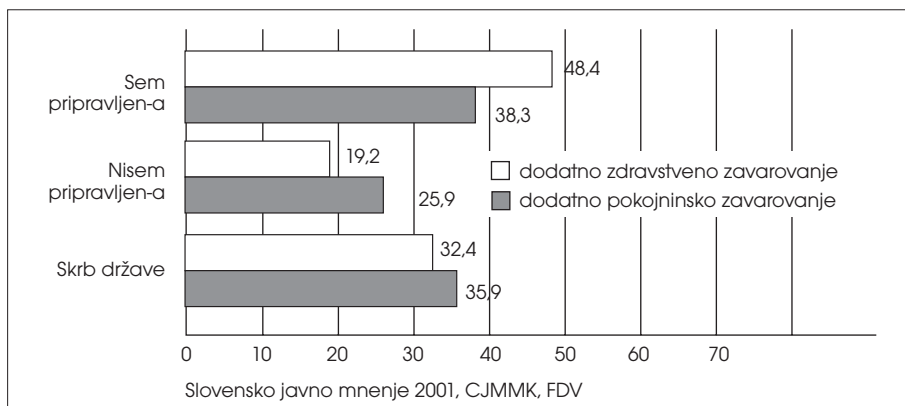
Rezultati opravljene raziskava v letu 2001 to tezo potrjujejo.¹³

Analiza rezultatov raziskave kaže, da se je bilo 48,4 % vprašanih pripravljeno dodatno prostovoljno zdravstveno in 38,3 % dodatno prostovoljno pokojninsko zavarovati. Slaba četrtina vprašanih se ni bila pripravljena dodatno prostovoljno zavarovati, dobra tretjina pa jih je menila, da je to še zmeraj izključna skrb države.¹⁴

¹³ Vir citiran v opombi 4.

¹⁴ Miselnost številnih je ostala še nespremenjena, saj je država polnih 55 let skrbela za socialno varnost prebivalstva. Ker pa je bila pokojninska reforma izvedena šele v letu 2000, je z vidika družbene preobrazbe prežgodaj pričakovati večje učinke, in sicer večjo lastno udeležbo pri tem. Vsaj še ena generacija – srednja in starejša – ne bo dovolj začutila te potrebe oziroma ne bo odreagirala na postopno zmanjšanje državne vloge na tem področju.

GRAF 1: V okviru zdravstvene in pokojninske reforme je predvidena možnost dodatnega prostovoljnega zavarovanja. Ali ste pripravljeni za svoje zdravje oz. pokojnine v prihodnje na ta način prispevati več svojega denarja ali menite, da je to skrb države?

Rezultati ankete so vspodbudni, saj je šteti za pravi začetek reform na področju pokojninskega zavarovanja leto 2000, kar pomeni kratek čas za korenito spremembo zasebne in družbene naravnosti na tem področju. Rezultati iz raziskave pa nakazujejo tudi naraščajoči trend glede potencialnega povpraševanja po prostovoljnih dodatnih oblikah pokojninskih in zdravstvenih zavarovanj v Sloveniji.

Za našo razpravo je z vidika trženja prostovoljnih dodatnih oblik pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja zanimiv profil tako sedanjega zavarovalca kot tudi morebitne ciljne skupine v slovenski populaciji. Zato je smotno v razpravo vključiti tudi demografske značilnosti anketirane populacije.

TABELA 1: Sklenitev dodatnega pokojninskega zavarovanja glede na demografske dejavnike

starost, sig. = 0,002 p<0,05	ima sklenjeno pokojninsko zavarovanje
do 30 let	12,4 %
od 31 do 45 let	20,3 %
od 46 do 60 let	13,7 %
61 let in več	9,5 %
izobrazba, sig. = 0,012 p<0,05	
Osnovna	9,0 %
Poklicna	15,2 %
Srednja	16,6 %
višja, visoka	17,9 %

Vir: Žnidarič, 2004: 161

Po sprejetju novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v Sloveniji (leta 2000), prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje ni le privilegij bolje situiranih, temveč gre tudi za pričakovani dodatni mehanizem zagotavljanja

(prištevanja) pokojnine. To pokažejo analize odgovorov na vprašanja o pričakovanem materialnem stanju čez 5 let ter o pokojninskem zavarovanju. S padanjem pričakovanj anketiranih o materialnem stanju v prihodnosti narašča njihova pripravljenost (in odločanje) za dodatno pokojninsko zavarovanje, z izjemo tistih, ki pričakujejo bistveno poslabšanje materialnega stanja in katerih ocene so povezane s slabim trenutnim položajem, ki onemogoča sklepanje dodatnih finančnih obremenitev. Anketiranci se vse bolj zavedajo pomena dodatnega pokojninskega zavarovanja za zagotavljanje pokojnine oz. boljše prihodnosti. Tretjina vprašanih (33,2 %) je odgovorila, da bi bili pripravljeni za svojo pokojnino v prihodnje na ta način prispevati več svojega denarja, 22 % vprašanih je to možnost kategorično zavrnilo, ostali pa menijo, da je to skrb države oz. se do problema niso opredelili (glej: Graf 1).

Na temelju vpogleda v strukturo stališč anketiranih lahko ugotovimo naslednje:

- potreba po dodatnih oblikah zavarovanosti korelira s stopnjo izobrazbe, saj se je za dodatno pokojninsko zavarovanje odločilo 17,9 % tistih anketiranih, ki imajo višjo ali visoko (univerzitetno) izobrazbo, sledijo anketirani s srednjo (16,6 %) in poklicno (15,2 %) izobrazbo.
- Največjo dodatno prostovoljno zavarovanost zasledimo pri zaposleni populaciji, in sicer pri starostni kategoriji med 31–45 letom (20,3 %), sledi kategorija med 46–60 letom (13,7 %) in nato kategorija do 30 let (12,4 %). Podatki kažejo, da je v zelo kratkem času petina vseh vprašanih, ki sodijo v kategorijo aktivnega prebivalstva, sklenilo dodatno prostovoljno pokojninsko zavarovanje. Ta kategorija se bo gotovo v prihodnje še okrepila, vplačevala pa bo v pokojninske sklade premije vsaj še 15–20 let.
- Starostna kategorija nad 60 letom starosti ne predstavlja pomembnejšega zavarovalniškega in statističnega agregata.
- Realno je pričakovati, da se bo okrepil trend zavarovanosti v naslednjih petih letih pri kategorijah do 30 let, med 31–45 in med 46–60 let starosti, zlasti, če bo poslovanje pokojninskih skladov in komercialnih zavarovalnic na tem področju transparentno in uspešno.¹⁵

Na zaznave ljudi o možnosti za zavarovanost delujejo različni dejavniki, med katerimi velja izpostaviti zlasti naslednje:

- ozaveščenost ljudi o nevarnostih, ki ogrožajo njihovo osebno varnost ter poznavanje formalnih mehanizmov za zagotavljanje varnosti v sodobni družbi,
- dostopnost do nekaterih mehanizmov zagotavljanja (socialne, ekonomske in gospodarske) varnosti s strani zavarovalnic, zlasti z vidika primernosti in primerljivosti zavarovalniških produktov ter razvite konkurence,
- ekonomske moči posameznika, ki je odvisna od stopnje razvoja gospodarstva, števila delovnih mest, stalnosti zaposlitve in možnosti novega zaposlovanja,
- stimulativen plačnega sistema, ki vsebuje tudi skrb in participacijo delodajalca pri obveznem in dodatnih prostovoljnih oblikah pokojninskega zavarovanja,
- in nenazadnje zavedanja o postopnem zmanjševanju državnega deleža na področju socialnih transferjev, med katerimi zasedajo pokojninsko in invalidsko ter zdravstveno zavarovanje najpomembnejše mesto.

¹⁵ Glej tudi v Žnidarič, 2004: 161–162.

Pomemben vidik obravnave problema odnosa do zavarovanosti v sodobni družbi je tudi razmerje med lastno oceno anketiranih, v že omenjeni javnomnenjski raziskavi, o osebnem standardu, sklenjenimi osebnimi zavarovanji (katera koli non-life zavarovanja) in statističnimi podatki o sklenjenih prostovoljnih dodatnih pokojninskih zavarovanjih v Sloveniji.

TABELA 2: Primerjava med sklenitelji osebnega in pokojninskega zavarovanja

situacija gospodinjstva čez 5 let bo ...	ima sklenjeno osebno zavarovanje	ima sklenjeno dodatno pokojninsko zavarovanje
dosti boljša kot je sedaj	50 %	9,6 %
nekoliko boljša kot je sedaj	41,7 %	16,7 %
približno enaka	37,2 %	15,4 %
nekoliko slabša kot je sedaj	33,1 %	17,8 %
dosti slabša kot je sedaj	48,1 %	7,7 %
razlike v osebnih dohodkih naj ...	ima sklenjeno osebno zavarovanje	ima sklenjeno dodatno pokojninsko zavarovanje
se povečajo	44,3	20,0
ostanejo iste	40,5	15,2
Zmanjšajo	36,2	14,4
vsi dohodki enaki	30,2	11,3

sig. 0,01 $p < 0,05$

Vir: Žnidarič, 2004: 162

Med vsemi, ki so sklenili zavarovanja, ima skoraj polovica vprašanih (43,9 %) sklenjeno eno od osebnih zavarovanj. Tako kot pri ostalih zavarovanjih, se tudi pri osebnih zavarovanjih pojavi korelacija z zaupanjem v institucije. Ostale povezave, s pričakovanim materialnim stanjem gospodinjstva čez pet let ter z izenačevanjem osebnih dohodkov, ki se kažejo kot statistično značilne pri anketirancih, ki imajo sklenjeno dodatno prostovoljno pokojninsko zavarovanje, se pokažejo tudi pri osebnem zavarovanju, vendar v obratni smeri. Tako se za osebno zavarovanje odločajo anketiranci, ki v prihodnosti pričakujejo izboljšanje materialnega stanja gospodinjstva ter zagovarjajo povečanje razlik med osebnimi dohodki (glej: Tabela 2). To kaže predvsem na to, da osebno zavarovanje anketiranci ne jemljejo kot nekaj nujnega, temveč kot nekakšen dodatek oz. sredstvo za izboljšanje ali ohranjanje kakovosti življenja (Žnidarič, 2004: 162).

Ocena razvitosti zavarovalniškega trga v Sloveniji

Slovenija ima dolgo in bogato zavarovalno tradicijo,¹⁶ saj so ljudje že zelo zgodaj spoznali in uveljavili različne oblike samopomoči v obliki vzajemnih blagajn, ki so temeljile na vzajemnosti in solidarnosti, da bi kasneje prerasle v zavarovalniške gospodarske družbe. Zlasti so se dobro razvile in uveljavile oblike premoženjskih zavarovanj. Požarno zavarovanje kot eno izmed le-teh ima na Slovenskem najdaljšo

¹⁶ Glej v Flis, 1999: 7–38; Škufca, 2003.

in najštevilčnejšo tradicijo, saj je bilo že leta 1890 zavarovanih skoraj tri četrtine (73,7 %) vseh poslopij.¹⁷

TABELA 3: Bruto obračunana premija zavarovanja in pozavarovanja 1991–2003 – Premija vseh zavarovanj

Leto	Zavarovanje (1000 SIT)	Letna rast	Delež v BDP (%)	Pozavarovanje (1000 SIT)	Letna rast	Delež v BDP (%)
1991	11.518.799	-	3.3	2.345.310	-	0.67
1992	32.901.978	285.6	3.23	6.026.127	256.9	0.59
1993	47.414.878	144.1	3.3	5.722.221	95	0.4
1994	62.962.405	132.8	3.41	7.356.185	128.6	0.4
1995	102.373.707	162.6	4.65	8.718.400	118.5	0.4
1996	121.815.413	119	4.85	9.830.423	112.8	0.39
1997	129.589.589	106.4	4.46	11.529.139	117.3	0.4
1998	154.044.988	118.9	4.74	13.313.317	115.5	0.41
1999	171.381.310	111.3	4.71	17.803.855	133.7	0.49
2000	192.865.500	112.5	4.77	18.807.535	105.6	0.46
2001	230.045.782	119.3	5.04	21.689.262	115.3	0.47
2002	266.955.500	116.1	5.07	28.635.446	132.0	0.54
2003	298.202.450	111.7	5.26	32.950.081	115.1	0.58

Vir: Slovensko zavarovalno združenje

Tako je tudi danes, saj dosega delež premoženjskih zavarovanj v zavarovalnem portfelju vseh zavarovalnic, ki delujejo na Slovenskem, v letu 2003 76,1 %, kar je v primerjavi z drugimi evropskimi državami zelo visoko. Ta visok delež premoženjskih zavarovanj gre pripisati številnim dejavnikom, zlasti pa:

- dolgoletni tradiciji trženja premoženjskih zavarovanj,
- relativno pestri izbiri premoženjskih zavarovalniških produktov,
- relativno dobri organiziranosti prodajne mreže zavarovalnic, še posebej zavarovalnih zastopnikov, v novejšem času pa tudi zavarovalnih posrednikov,
- relativno dobrim izkušnjam zavarovalcev in zavarovancev v poslovanju z zavarovalnicami in pozavarovalnicami,
- družbeno politična ureditev prejšnje skupne države, ki ni spodbujala in silila ljudi, da bi sami več vlagali v osebna in druga nepremoženjska zavarovanja.¹⁸

Na področju osebnih zavarovanj imajo zavarovalnice, ki delujejo na slovenskem zavarovalnem trgu velike priložnosti. Prav že izvedene ali začete reforme pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja so omogočile vstop komercialnim zavarovalnicam v polje državnega monopola z dopolnilno ponudbo prostovoljnih oblik zavarovanj (pokojninsko in zdravstveno). Glede na že pojasnjeno novo vlogo države na tem področju, zlasti pa na njen manjši delež pri zagotavljanju različnih razsežnosti socialne varnosti v prihodnje, je možno pričakovati, da se bo stopnja

¹⁷ Statistični zavarovalniški bilten 2004, str. 7.

¹⁸ Sicer pa kažejo podatki konstantno rast tako celotne premije kakor tudi deleža vseh premij v BDP (leta 1991 je bil delež 3,3 % in leta 2003 že 5,26 %), čeprav ti podatki uvrščajo Slovenijo v spodnji srednji razred v Evropi in v sam vrh med novimi članicami Evropske unije.

zavarovanosti na tem področju v Sloveniji v naslednjih letih povišala. To pričakovanje nakazujejo kazalniki rasti premije in njenega deleža v BDP, in sicer od začetnih 0,22 % v letu 1991 in 1,26 % v letu 2003. Glede na kratek čas od uveljavitve ustreznih reform v Sloveniji in glede na trende v državah Evropske unije je mogoče realno pričakovati, da bodo premije življenjskih zavarovanj v prihodnje v Sloveniji naraščale hitreje od premoženjskih. V zavarovalniško razvitih državah Evropske unije je medsebojno razmerje v prid življenjskim zavarovanjem (najvišji delež imajo v Luksemburgu 87 %, na Finskem 80 %, v Belgiji 70 %, na Švedskem 70 %, Veliki Britaniji 70 % itd., najnižjega pod 10 % pa v Latviji in Islandiji).¹⁹

TABELA 4: Premija življenjskih zavarovanj

Leto	Zavarovanje (1000 SIT)	Letna rast	Delež v BDP (%)	Pozavarovanje (1000 SIT)	Letna Rast	Delež v BDP (%)
1991	779.644	–	0.22	–	–	0
1992	2.456.917	315.1	0.24	–	–	0
1993	5.014.678	204.1	0.35	201	–	0
1994	9.031.034	180.1	0.49	580	288.6	0
1995	15.151.319	167.8	0.69	91.883	15841.9	0
1996	20.127.028	132.8	0.8	73.024	79.5	0
1997	22.878.287	113.7	0.79	205.522	281.4	0.01
1998	26.329.981	115.1	0.81	109.618	53.3	0
1999	30.906.487	117.4	0.85	213.404	194.7	0.01
2000	37.360.692	120.9	0.92	227.887	106.8	0.01
2001	49.163.930	131.5	1.08	207.735	91.2	0
2002	60.562.196	123.2	1.15	237.113	114.1	0
2003	71.329.712	117.8	1.26	235.387	99.3	0

Vir: Slovensko zavarovalno združenje

TABELA 5: Premija neživljenjskih zavarovanj

Leto	Zavarovanje (1000 SIT)	Letna rast	Delež v BDP (%)	Pozavarovanje (1000 SIT)	Letna Rast	Delež v BDP (%)
1991	10.739.155	–	3.07	2.345.310	–	0.67
1992	30.445.061	283.5	2.99	6.026.127	256.9	0.59
1993	42.400.200	139.3	2.95	5.722.020	95	0.4
1994	53.931.371	127.2	2.92	7.355.605	128.5	0.4
1995	87.222.388	161.7	3.96	8.626.517	117.3	0.39
1996	101.688.385	116.6	4.05	9.757.399	113.1	0.39
1997	106.711.302	104.9	3.67	11.323.617	116.1	0.39
1998	127.715.007	119.7	3.93	13.203.699	116.6	0.41
1999	140.474.823	110.0	3.86	17.590.451	133.20	0.48
2000	155.504.808	110.7	3.84	18.579.648	105.6	0.46
2001	180.881.852	116.3	3.96	21.481.527	115.6	0.47
2002	206.393.304	114.1	3.92	28.398.333	132.2	0.54
2003	226.872.738	109.9	4.00	32.714.694	115.2	0.58

Vir: Slovensko zavarovalno združenje

¹⁹ Glej širše v Comité Européen des Assurances, *Annual Report 2003–2004*, str. 8–10.

Če smo prej ugotavljali razloge za relativno dobro zavarovanost premoženja in premoženjskih interesov v Sloveniji, je treba na tem mestu ugotoviti, da je stanje zavarovanosti na področju osebnih zavarovanj manj ugodno.

TABELA 6: Primerjalni pregled rasti vseh pobranih premij v letu 2003/2002

Total premium income (Euro million) per country and growth rate 2003/2002			
Country	Total	Non-inflation adjusted	Inflation-adjusted
AT Austria	13227	4,1 %	2,7 %
BE Belgium	26516	19,0 %	17,2 %
CH Switzerland	33 953	-0,8 %	-1,4 %
CY Cyprus	514	7,6 %	4,3 %
CZ Czech Republic	3211	13,2 %	13,0 %
DE Germany	148 200	4,9 %	3,8 %
OK Oenrnark	14868	7,7 %	5,5 %
EE Estonia	138		
ES Spain	41507	-13,9 %	-16,5 %
FI Finland	12142	-0,9 %	-1) %
FR France	143 270	8,5 %	6,3 %
GS United Kingdorn	200 498	-5,1 %	-7) %
GR Greece	3235	11) %	7,8 %
HR Croatia	794	9,0 %	9,0 %
HU Hungary	2115	13,0 %	8,0 %
IE Ireland	12687	13,2 %	9,4 %
IS Iceland	284		
IT Italy	96 634	10,2 %	7,3 %
LI Liechtenstein	710	58,6 %	57,7 %
IJ Lithuania	236	5,1 %	3,0 %
LU Luxernbourg	6445		
IV latvia	190	19,5 %	16,3 %
MT Malta	194	2,3 %	0,2 %
NL The Netherlands	46 2f;0	4,8 %	2,6 %
NO Norway	9310	10,4 %	8,5 %
PL Poland	5321	7,0 %	6,2 %
PT Portugal	9462	12,5 %	8,8 %
SE Sweden	18708	8,8 %	6,5 %
SI Slovenia	1272	12,[-) %	6,5 %
SK Slovakia	1020	15,1 %	6,0 %
TR Turkey	2461	17,S°Ic)	-6,0 %
CEA 85fj 372	2,9 %	0,9 %	
in which EU (15)	793 549	2,8 %	0,8 %
in which Euro (12)	559574	5,7 %	3,7 %
EEA 837 196	2,8 %	0,8 %	
Others	18175	12,6 %	10,4 %

Vir: Souce »CEA European Insurance in Figures 2002–2003«, The full statistical report from CEAs editor Italioe.

Primerjalni podatki o razvitosti zavarovalniškega trga držav članic Evropske unije in drugih, z vidika realizirane zavarovalne premije, kažejo na nenehno rast zavarovanosti, in sicer v absolutnih zneskih pobrane premije in deležu teh premij v BDP konkretne države. Z izjemo nekaterih, kjer je zaznati v opazovanem obdobju padec (Švica, Španija in Velika Britanija) je v vseh drugih državah (npr. Slovaška, Slovenija, Irska, Portugalska, Latvija, Italija idr.)²⁰ opaziti trende rasti.

Sklepne misli

Zavarovalništvo kot gospodarska dejavnost je tudi eden od zelo pomembnih in nenadomestljivih mehanizmov v sodobni družbi za zagotavljanje nekaterih razsežnosti varnosti posameznikov. Analiza rezultatov iz opravljene javnomnenjske raziskave in intervjujev potrjuje našo predpostavko o pomembnosti tega mehanizma in o možnostih njegovega nadaljnjega razvoja v Sloveniji. V analizi smo ugotovili, da prehaja čedalje večji delež skrbi za osebno (predvsem socialno) varnost ljudi z države na posameznika. Tako se je v državah, v katerih je ob koncu dvajsetega stoletja prišlo do sprememb političnega sistema, na tem področju spremenil tudi odnos države do državljanov. Država ni več družbeni regulator in neposredni izvajalec svoje politike na vseh področjih življenja in dela, temveč si je v novih razmerah okrepila regulatorsko in nadzorno funkcijo, neposredno izvrševanje pa je pod pogoji, ki jih je normativnopravno uredila, prepustila gospodarskim in drugim subjektom. Pri tem velja poudariti, da so se s tem okrepili pogoji za povečano gospodarsko aktivnost, konkurenčnost in odprto prizadevanje za kupce, med katere sodijo tudi zavarovalci in zavarovanci – klienti zavarovalnic. Tudi statistični podatki, ki smo jih uporabili v analizi, kažejo na postopno povečevanje interesa ljudi za doseganje svoje zavarovanosti. Če smo ugotovili, da je stanje zavarovanosti premoženja in premoženjskih interesov v Sloveniji na evropski ravni, potem takšne ocene za stanje na področju osebnih zavarovanj še ni možno podati. Družbena ureditev in praksa v prejšnjem obdobju skupne jugoslovanske države, ki je trajala domala pol stoletja, je očitno v zavesti ljudi (predvsem starejše generacije) v Sloveniji v različnih oblikah še vedno prisotna. Zato je pričakovati, da bo proces prehoda skrbi za socialne in druge razsežnosti varnosti ljudi, ki jih lahko zagotavljajo zavarovalnice, potekal postopoma s trendom naraščanja. Tako bi se Slovenija v približno dvajsetih do tridesetih letih približala srednje razvitim zavarovalniškim trgom v Evropi.

²⁰ Širše v članku Štiblar, 2004: 17–27.

LITERATURA IN VIRI

- Flis, S. (1999): Zbrani spisi o zavarovanju, IV. knjiga, Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., Ljubljana.
- Grizold, A. (1992): Razpotja nacionalne varnosti, Knjižna zbirka teorija in praksa, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Škufca, F. (2003): Zavarovalstvo na Slovenskem, Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., Ljubljana.
- Štiblar, F. (2004): Empirična analiza zavarovalništva novih članic EU, Bančni vestnik, L 53, št. 7-8, julij – avgust 2004, str. 17-27.
- Žnidarič, B. (2004): Zavarovalništvo in varnost, Knjižna zbirka Pravo in gospodarstvo, Fakulteta za družbene vede in Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., Ljubljana.
- Registrirane brezposelne osebe in prosta delovna mesta, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Ljubljana, vir: <http://www.stat.si/letopi/2004>.
- Statistični zavarovalni bilten 2004, Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., Ljubljana.
- The European insurance industry 2003-2004, Comité Européen des Assurances, Annual Report, Pariz.